

УДК 796.011.009(100)

DOI <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-2.19>**Ніколаєв Сергій Юрійович**

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0001-8872-3198

Касарда Ольга Зіновіївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри здоров'я та фізичної культури
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0002-8043-9771

Захожа Наталія Яківна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фітнесу та циклічних видів спорту
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: 0000-0002-1095-5738

Гнітецький Леонід Володимирович

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри освітніх, педагогічних технологій
Академія рекреаційних технологій і права
ORCID ID: 0000-0002-6905-9057

Мельник Світлана Адамівна

кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я
Луцький національний технічний університет
ORCID ID: 0000-0002-2663-0241

Хриплюк Олександр Петрович

старший викладач кафедри освітніх, педагогічних технологій
Академія рекреаційних технологій і права
ORCID ID: 0000-0002-4190-1628

Галицька Анна Богуславівна

асистент кафедри здоров'я та фізичної культури
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID ID: 0009-0008-0989-8896

**ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ В ШКОЛЯРІВ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Проблеми фізичного виховання дітей знаходяться в полі зору урядів і суспільств різних країн. Немає держави, яка залишилася би байдужою до якісного вирішення цієї важливої проблеми, адже фізичне виховання є невід'ємною частиною освіти дітей у дошкільних установах, закладах загальної середньої освіти та молоді в закладах вищої освіти. Мета дослідження – вивчити особливості організації фізичного виховання і спорту в школярів зарубіжних країн. Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел, нормативних документів. З метою формування в дітей навиків здорового способу життя в Румунії було розроблено

громадські рекомендації для всіх учителів та інших фахівців з роботи з дітьми, відповідальних за організацію заходів, які можуть сприяти підвищенню грамотності в питаннях здоров'я в закладах загальної середньої освіти. З рекомендацій, які були розроблені з урахуванням особливостей поведінки дітей, виявлених у ході дослідження «Поведінка дітей шкільного віку щодо здоров'я», пропонується чотири основні заходи, які спрямовані на те, щоб діти вели досить активний спосіб життя (відповідно до рекомендацій ВООЗ), регулярно снідали, споживали в достатньому об'ємі овочі та фрукти та пили лише воду. *Datos sobre la valoración de la condición física saludable (DAFIS)* – це офіційна система, за допомогою якої фахівці з фізичної культури та спорту стежать за станом фізичного здоров'я іспанських школярів. У рамках системи передбачені різні тести на рівень фізичної підготовленості, включаючи аеробну витривалість та працездатність населення загалом, а також заходи щодо підвищення якості консультацій та рекомендацій з питань здоров'я.

Ключові слова: фізичне виховання, рухова активність, школярі, заклад загальної середньої освіти, харчування.

Вступ. Проблеми фізичного виховання дітей знаходяться в полі зору урядів і суспільств різних країн. Немає держави, яка залишилася би байдужою до якісного вирішення цієї важливої проблеми, адже фізичне виховання є невід'ємною частиною освіти дітей у дошкільних установах, закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) та молоді в закладах вищої освіти [1; 3].

Багато зарубіжних країн визнають важливість занять фізичною культурою. Ця дисципліна є обов'язковою в навчальних планах усіх, без винятку, ЗЗСО країн Європи, Азії та Америки. У більшості країн цілі й завдання фізичного виховання учнів ЗЗСО формуються на державному, регіональному або на місцевому рівнях. Однак за всіх цих підходів у країнах Європейської співдружності (ЄС) та скандинавських країнах пріоритетним є індивідуальність учня, його соціальний розвиток, спортивна й соціальна взаємодія, а фізичне виховання розглядається як важлива, нічим не замінна частина загального виховання. Відзначається непересічне значення рухової активності в загальному розвитку дітей і молоді [2].

Актуальність наукового пошуку зумовлена необхідністю аналізу, узагальнення та систематизації даних щодо організації фізичного виховання і спорту школярів зарубіжних країн, що може бути використано в практиці української середньої освіти.

Мета та завдання дослідження – вивчити особливості організації фізичного виховання і спорту в школярів зарубіжних країн.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел, нормативних документів.

Результати дослідження. З метою формування в дітей навиків здорового способу життя в Румунії було розроблено громадські рекомендації для всіх учителів та інших фахівців з роботи з дітьми, відповідальних за організацію заходів, які можуть сприяти підвищенню грамотності в питаннях здоров'я у ЗЗСО. З рекомендацій, які були розроблені з урахуванням особливостей поведінки дітей, виявлених у ході дослідження «Поведінка дітей шкільного віку щодо здоров'я», запропоновано чотири основні заходи, які спрямовані на те, щоб діти вели досить активний спосіб життя (відповідно до рекомендацій ВООЗ), регулярно снідали, споживали в достатньому об'ємі овочі та фрукти та пили лише воду. У посібнику представлено 45 інструментальних методик для вчителів [12].

Відомості про кількість ЗЗСО, які дотримуються цих рекомендацій під час проведення тематичних заходів, та кількість учасників цих заходів щоквартально публікуються в рамках Національної програми Міністерства охорони здоров'я з оцінювання популяризації здорового способу життя та санітарної освіти. Рекомендації було поширено по всій території країни. За три роки реалізації програми відповідну підготовку пройшли понад 2500 місцевих працівників сфери освіти та охорони здоров'я, а понад 45 тис. дітей отримали необхідну інформацію та сформували здорові звички харчування та фізичної активності [7].

Починаючи з 1937 р., для контролю фізичного розвитку та рухових навичок дітей та підлітків у Словенії було запроваджено систему моніторингу SLOfit. За допомогою цієї системи на щорічній основі проводиться систематичне оцінювання фізичних характеристик приблизно

90% словенських дітей віком від 6 до 19 років. Це обстеження, включаючи процедури роботи з особами з групи ризику, було включено до оновленої системи регулярних медоглядів.

У 2016 р. було представлено веб-додаток My SLOfit, який дозволяє школярам та їхнім батькам, також лікарям та вчителям фізичної культури, ознайомитися з результатами оцінювання SLOfit. Ця інформація допомагає батькам, викладачам та лікарям приймати усвідомлені рішення щодо шкільної та позакласної фізичної активності й харчових звичок дітей. Dodatok дозволяє планувати та проводити у ЗЗСО оздоровчі спортивні заходи з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів освіти [4].

Datos sobre la valoración de la condición física saludable (DAFIS) – це офіційна система, за допомогою якої фахівці з фізичної культури та спорту Іспанії стежать за станом фізичного здоров'я іспанських школярів. У рамках системи передбачено різні тести на рівень фізичної підготовленості, включаючи аеробну витривалість та працездатність населення загалом, а також заходи щодо підвищення якості консультацій та рекомендацій з питань здоров'я. Цей інструмент використовуватиметься у ЗЗСО з метою оцінювання рівня фізичної підготовленості школярів. Система DAFIS і план дій під назвою «Здорова Галісія» (Galicia saludable) були розроблені під керівництвом міністра спорту. У план входить ціла низка різних освітніх програм з популяризації спорту та фізичної активності у ЗЗСО [11].

Польська програма «Шкільний спортивний клуб» (Szkolny klub sportowy) призначена для учнів початкової та середньої школи і спрямована на розвиток фізичної активності, насамперед серед дітей та підлітків з низьким рівнем фізичної підготовленості та відсутністю навичок активного відпочинку. У рамках програми дітям надаються додаткові можливості для занять спортом під наглядом учителя фізкультури. Відповідно до умов програми закладу загальної середньої освіти виділяється фінансування для оплати послуг учителів фізичної культури, які у вільний від шкільних уроків час на постійній основі проводять різноманітні, сучасні та цікаві спортивні заняття для школярів. Тривалість одного заняття – 60 хв., заняття проводяться двічі на тиждень та розраховані не менш ніж на 15 чоловік.

Португальський досвід говорить про те, що активне пересування до ЗЗСО є однією з основних форм фізичної активності, яка доступна дітям молодших класів, а отже, реалізація цієї практики сприяє виконанню низки цілей у галузі стійкого розвитку Організації Об'єднаних Націй. Проект «CicloExpresso do Oriente», назва якого перекладається як «Східний велоекспрес», полягає в тому, що діти зі східної частини Лісабону групами дістаються до ЗЗСО на велосипедах у супроводі батьків (з розрахунку не менше одного дорослого на чотирьох дітей). Цей проект було організовано групою батьків-прихильників велосипедного спорту з місцевих жителів за підтримки районної парафіяльної ради та шкільних батьківських комітетів. Діти, які беруть участь у цій ініціативі, повинні вміти добре кататися на велосипеді й суворо дотримуватися правил, наприклад, завжди їхати колоною за дорослим, який очолює групу. Приєднатися до «велоекспресу» можна на різних точках маршруту або на відповідних «станціях».

Відповідно до норм системи освіти Швеції ЗЗСО повинні забезпечувати учням умови для рухової активності протягом усього навчального дня, а учні повинні мати можливість для розвитку різноманітних спортивних навичок та прояву інтересу до фізичних вправ та активного відпочинку на природі. У шведській системі містобудування передбачено кілька інструментів для виконання цього завдання. Пришкільна територія вважається важливим елементом інфраструктури, необхідної для ігор, навчання та зміцнення здоров'я дітей. У зв'язку із цим, згідно із законодавством країни, на ділянках, призначених для будівництва ЗЗСО, дитячих садків, центрів дитячого дозвілля та інших подібних установ, або на прилеглих до них територіях має бути передбачений досить просторий відкритий майданчик для ігор та активного відпочинку. У разі неможливості одночасного розміщення автостоянки та майданчика для активного відпочинку перевага має надаватися відкритому майданчику [10].

Національна рада житлового забезпечення, будівництва та міського планування опублікувала загальні роз'яснення щодо положень та рекомендацій, в яких особливо наголошувалося на важливості відкритих майданчиків з точки зору ігор, навчання та зміцнення здоров'я дітей,

а також щодо інших відповідних нормативних документів. Публікація загальних роз'яснень та рекомендацій спричинила збільшення кількості місцевих інструкцій з організації достатнього відкритого простору на території ЗЗСО. У 2016–2018 роках освітні установи отримали можливість звертатися за державним фінансуванням з метою підвищення рівня фізичної активності школярів за рахунок модернізації та вдосконалення вуличної інфраструктури. Так, завдяки облаштуванню вуличних майданчиків кільком ЗЗСО вдалося створити умови для організації спортивних перерв та позакласного активного відпочинку. Наприклад, за допомогою отриманих коштів ЗЗСО для дітей із затримкою розумового розвитку спромігся побудувати майданчик, адаптований до потреб таких дітей, які завдяки цьому отримали можливість вільно пересуватися. Водночас було проведено національне дослідження, під час якого оцінювалися розміри та облаштування відкритих майданчиків у дворах ЗЗСО та їх доступність для дітей [5].

Програма «До школи пішки» була розроблена у 1997 році благодійною організацією «Лівінг стрітс» (Living Streets, «Живі вулиці»). Мета цієї програми – мотивувати школярів Англії добиратися до ЗЗСО пішки. Це впливає на підвищення рухової активності англійських дітей й одночасно – на зниження рівня забрудненню атмосфери та об'єму викидів CO₂, адже багато батьків припиняють возити дітей до ЗЗСО на машині й у результаті скорочується кількість автомобілей на дорогах. У відповідності з програмою фізичні вправи також виконуються на уроках для підвищення здібностей концентрації та кращого засвоєння дітьми навчального матеріалу. Програма фінансується Міністерством транспорту [9].

У 2017 році до ініціативи «WOW», учасникам якої в рамках програми «До школи пішки» пропонувалось добиратися до ЗЗСО пішки незалежно від пори року, приєдналися мільйон школярів з 4000 ЗЗСО Англії. Для учнів середніх класів було розроблено подібну ініціативу під назвою «Дай ногам волю» («Free your feet»), спрямовану на те, щоб переконати дітей протягом тижня проходити весь шлях до ЗЗСО або хоча б його частину пішки. Згідно з результатами внутрішнього обстеження місцевого Фонду екологічно чистого транспорту, після участі в програмі протягом року кількість дітей, які надають перевагу ходити пішки до ЗЗСО, зростає на 23%, а кількість автомобілів біля воріт закладу освіти, навпаки, зменшилось на 30% [8].

Мета програми «Активне пересування до ЗЗСО» полягає в тому, щоб збільшити кількість школярів, які добираються до закладу освіти самостійно, а не на транспорті. Починаючи з 1995 р., в Північній Ірландії неухильно знижувалася кількість дітей, які хочуть ходити до ЗЗСО пішки або їздити на велосипеді, тоді як частина тих, кого возять на автомобілі, навпаки, зростала. У 2016–2017 навчальному році цю програму було впроваджено у 229 закладах освіти, що становить 22% від усіх ЗЗСО країни. У результаті до кінця навчального року частина дітей, які добиралися до закладу освіти пішки, велосипедом або самокатом, зростає з 36% до 46%, а частина школярів, яких возили на автомобілі, скоротилася з 56% до 47% [6].

Висновки. Системам шкільної освіти Румунії, Словенії, Іспанії, Польщі, Португалії, Швеції, Англії та Ірландії притаманні загальні традиції, до яких можна віднести такі умови: молоде покоління країни завжди знаходиться в центрі уваги не тільки освітніх закладів, а і всього суспільства. Тому фізичне виховання та спорт як основні чинники зміцнення здоров'я, гармонійного фізичного розвитку та рухової підготовленості особистості активно впроваджуються в повсякденний побут дітей і молоді. Вивчення досвіду організації фізичного виховання і спорту серед школярів зарубіжних країн може бути використано в практиці української середньої освіти.

Література:

1. Беновська Л.Я. Євроінтеграційна перспектива реформування середньої освіти в Україні. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150702.pdf>.
2. Москаленко Н.В., Яковенко А.В., Сидорчук А.В. Фізичне виховання школярів у зарубіжних країнах (XX ст. – початок XXI ст.) : монографія. Дніпро, 2020. 259 с.
3. Турчик І.Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи. Дрогобич, 2017. 138 с.
4. Vass Z., Boronyai Z., Csanyi T. European Framework of Quality Physical Education. European Physical Education Association. 2018. 24.

5. Katsarova I. Physical education in EU schools. Briefing. 2016 Nov: 6.
6. European Commission/EACEA/Eurydice. Physical Education and Sport at School in Europe Eurydice Report. 2013, Luxembourg: Publications Office of the European Union: 80.
7. Foster D. Physical education and sport in schools. Briefing Paper. 2018. Oct 10. 6836. 34.
8. Youth Sport Trust. Survey of Secondary PE. Loughborough: Youth Sport Trust. 2018. URL: www.youthsporttrust.org/sec-survey.
9. Gleyse J., Pigeassou Ch., Marcellini A., De Léséleuc E., Bui-Xuân G. Physical Education as a Subject in France (School Curriculum, Policies and Discourse): The Body and the Metaphors of the Engine-Elements Used in the Analysis of a Power and Control System during the Second Industrial Revolution. *Sport, Education and Society*, Taylor Francis (Routledge). 2016. Jun 21. 7 (1). 5–23.
10. Hardman K. et al. World-wide survey of school physical education: final Report. 2014; Paris, France: UNESCO: 131.
11. Sami R. Yli-Piipari. Physical Education Curriculum Reform in Finland. *Quest*. Oct 2015. 35. <https://doi.org/10.1080/00336297.2014.948688>.
12. Cooper K.H., Greenberg J.D., Castelli D.M., Barton M., Martin S.B., Morrow Jr. JR. Implementing Policies to Enhance Physical Education and Physical Activity in Schools. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2016, 87 (2). 133–140. <https://doi.org/10.1080/02701367.2016.1164009>.

References:

1. Benovska, L.Ya. Yevrointehratsiina perspektyva reformuvannia serednoi osvity v Ukraini [European integration perspective of secondary education reform in Ukraine]. Retrieved from: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150702.pdf> [in Ukrainian].
2. Moskalenko, N.V., Yakovenko, A.V. & Sydorhuk, A.V. (2020). *Fizychni vykhovannia shkolariv u zarubizhnykh krainakh (XX st. – pochatok XXI st.) [Physical education of schoolchildren in foreign countries (XX century – beginning of XXI century)]*: [monograph]. Dnipro. 259 p. [in Ukrainian].
3. Turchik, I.Kh. (2017). *Fizychni vykhovannia i sport u shkilnii osviti Yevropy [Physical education and sports in school education in Europe]*. Drohobych. 138 p. [in Ukrainian].
4. Vass, Z., Boronyai, Z. & Csanyi, T. (2018). European Framework of Quality Physical Education. *European Physical Education Association*. 24 p. [in English].
5. Katsarova, I. (2016). Physical education in EU schools. *Briefing*. November. 6 p. [in English].
6. European Commission/EACEA/Eurydice. (2013). *Physical Education and Sport at School in Europe Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 80 p. [in English].
7. Foster, D. (2018) *Physical education and sport in schools*. Briefing Paper. October 10; No 6836. 34 p. [in English].
8. Youth Sport Trust. (2018). *Survey of Secondary PE*. Loughborough: Youth Sport Trust. URL: www.youthsporttrust.org/sec-survey [in English].
9. Gleyse, J., Pigeassou, Ch., Marcellini, A., De Léséleuc, E. & Bui-Xuân, G. (2016) *Physical Education as a Subject in France* (School Curriculum, Policies and Discourse): The Body and the Metaphors of the Engine–Elements Used in the Analysis of a Power and Control System during the Second Industrial Revolution. *Sport, Education and Society*, Taylor Francis (Routledge). June 21. Vol. 7 (1). Pp. 5–23 [in English].
10. Hardman, K. (2014). *World-wide survey of school physical education: final Report*. Paris, France: UNESCO. 131 p. [in English].
11. Sami, R. Yli-Piipari. (2015). *Physical Education Curriculum Reform in Finland*. *Quest*. October. 35 p. <https://doi.org/10.1080/00336297.2014.948688>. [in English].
12. Cooper, K.H., Greenberg, J.D., Castelli, D.M., Barton, M., Martin, S.B. & Morrow, Jr. JR. (2016). Implementing Policies to Enhance Physical Education and Physical Activity in Schools. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. Vol. 87 (2). Pp. 133–140. <https://doi.org/10.1080/02701367.2016.1164009> [in English].

Nikolaiev Serhiy, Kasarda Olga, Zahoja Nataliya, Hnitetskyi Leonid,
Melnyk Svitlana, Khrypliuk Oleksandr, Halytska Anna

ORGANIZATION OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS FOR SCHOOL STUDENTS FROM FOREIGN COUNTRIES

The urgency of the problem. *The problems of physical education of children are in the field of view of the governments and societies of different countries. There is no state that would remain indifferent to the qualitative solution of this important problem, because physical education is an integral part of the education of children in preschool institutions, institutions of general secondary education and youth in institutions of higher education. The purpose of the study is to study the peculiarities of the organization of physical education and sports among schoolchildren of foreign countries. Research methods: analysis and generalization of literary sources, regulatory documents. Research results. With the aim of forming healthy lifestyle skills in children in Romania, public recommendations were developed for all teachers and other specialists working with children, responsible for organizing activities that can contribute to increasing health literacy in general secondary education institutions. From the recommendations, which were developed taking into account the characteristics of children's behavior, revealed during the study "Behavior of school-aged children in relation to health", four main measures are proposed, which are aimed at ensuring that children lead a fairly active lifestyle (in accordance with WHO recommendations), regularly had breakfast, consumed a sufficient amount of vegetables and fruits, and drank only water. "Datos sobre la valoracion de la condicion fisica saludable" (DAFIS) is the official system through which physical education and sports specialists monitor the physical health of Spanish schoolchildren. The system includes various tests for the level of physical fitness, including aerobic endurance and work capacity of the general population, as well as measures to improve the quality of health consultations and recommendations.*

Key words: *physical education, motor activity, schoolchildren, institution of general secondary education, nutrition.*